

WEZEN EN DOEL VAN HET TUCHTRECHT VOOR ACCOUNTANTS

door Mr. H. H. Bos

Slechts bij uitzondering treft men in de vakliteratuur voor accountants beschouwingen aan over het tuchtrecht. Dit feit zal moeilijk bevreemding kunnen wekken. Opmerkelijker is het, dat het tuchtrecht ook in de juridische literatuur een stiefmoederlijke behandeling heeft gekregen. Terwijl de meeste handboeken het tuchtrecht met enkele opmerkingen afdoen, heeft het slechts in een gering aantal dissertaties uitvoeriger behandeling gevonden ¹⁾.

Voor het forum van het accountantsberoep kan het derhalve nuttig zijn enkele beschouwingen aan zijn tuchtrecht te wijden. Dat daaraan een min of meer algemeen gedeelte moet voorafgaan is tot goed begrip van zaken onvermijdelijk.

a. Algemeen

Over het wezen van het tuchtrecht bestaat velerlei opvatting. Het is hier niet de plaats dieper op de te dezer zake bestaande theorieën in te gaan ²⁾. Volstaan kan worden met de constatering, dat er verschillende soorten tuchtrecht bestaan. Zo b.v. het tuchtrecht in hiërarchie verband (ambtenaren; militairen, etc.) en het tuchtrecht in corporatief verband (kerk; vereniging, etc.).

Al deze soorten hebben echter met elkander gemeen, dat zij betrekking hebben op een bepaalde groep personen. M.a.w. het tuchtrecht is typisch *groepsrecht*. Hoe deze groep is ontstaan doet in dit verband niet terzake.

Als verschijnsel doet zij zich aan ons voor als een „afgesloten” geheel van personen, die verenigd zijn voor een gemeenschappelijk doel, een gemeenschappelijk belang of een gemeenschappelijke werkzaamheid. Ook de vereniging is zo'n groep van personen. Zij is een organisatie van mensen, die zich op basis van vrijwillige toetreding voor een gemeenschappelijk doel hebben verbonden. Geen groep - zo deze tenminste behoorlijk is georganiseerd - laat zich denken zonder tucht, d.w.z. zonder rechtsregelen voor de interne gemeenschap. Zij creëert die regelen niet alleen, zij draagt er ook zorg voor, dat deze niet geschonden worden door degenen, die eraan onderworpen zijn.

Voor de vereniging is tucht een levensvoorwaarde. Een fout, een misslag, een plichtsverzaking van een der leden heeft immers onherroepelijk een weerslag op alle andere leden en op de vereniging als geheel. Het is zelfs denkbaar, dat algemeen afkeurenswaardige privé-gedragingen van de leden zo ernstig zijn, dat zij de vereniging als zodanig schaden ³⁾.

De tucht is er om de goede gang van zaken in de vereniging te waarborgen; het tuchtrecht beoogt de handhaving van de interne rechtsorde van de gemeenschap. Eigenlijk geschiedt hiermede in de vereniging in het klein hetzelfde wat de overheid in het verband van de staat doet: orde en gezag handhaven. De Bie ⁴⁾ definiëerde het aldus: „Tucht is het evenwicht, waarin een kring moet verkeren, wil hij aan de hem gestelde roeping kunnen beantwoorden”.

¹⁾ Mr. H. de Bie - Enige beschouwingen over tuchtrecht. Utrecht, 1904; Mr. J. F. Taat - Beschouwingen over tuchtrecht. Leiden, 1948.

²⁾ Zie hierover: Taat, blz. 8 e.v.

³⁾ In de tuchtrechtspraak voor advocaten heeft de tuchtrechter dit uitdrukkelijk erkend. Zie ook: H.R. 28 dec. 1946, N.J. 1946, no. 50.

⁴⁾ T.a.p. blz. 187.

Een aantal vrije beroepen, welke beoefenaren zich met een speciale doelstelling hebben verenigd, hebben een tuchtrecht in het leven geroepen. Zo b.v. de advocaten en de medici. Oorspronkelijk was het tuchtrecht bij deze beroepen in handen van de organisatie zelf. Hieraan doet niet af, dat daaraan in enkele gevallen in een later stadium een wettelijke basis is gegeven. Het uit particulier initiatief geboren en door de organisaties ontwikkeld intern verenigingsrecht regelt de vele en steeds in belang toenemende plichten van de leden van de organisaties als zodanig. De leden moeten zich in voortdurende ijver en inspanning richten op de doelstelling en het streven van de organisatie. Het belangrijkste oogmerk hierbij is: het hooghouden van de eer van de groep, ook wel het aanzien van de stand genoemd ⁵⁾). Beoordeling van dit criterium is het primaire doel van de tuchterspraak. Waar elk groepslid echter ten nauwste verbonden is met het wel en wee van de organisatie en met haar doelstelling, is het vanzelfsprekend, dat de groep mede reageert op ongerechtvaardigde aantijgingen van buitenaf jegens een lid van de groep. De groep neemt dan terwille van haar eigen welzijn en aanzien het individuele lid in bescherming. Het betreft hier een indirecte aantasting van de groep als geheel. Hier ligt het tweede doel van het tuchtrecht, secundair maar nauwelijks minder belangrijk dan het eerste doel.

b. Tuchtrecht voor accountants

Merkwaardig is het in een in 1948 verschenen proefschrift over het tuchtrecht te lezen: „een tuchtrecht voor de accountants zou zeker geen overbodige weelde zijn” ⁶⁾). Het N.I.v.A. oefent immers sedert zijn oprichting in 1895 tucht over zijn leden. Laatstelijk is de basis hiervoor door deze vereniging vastgelegd in artikel 2 van haar statuten ⁷⁾). Het wezen van deze tucht, ook wel toezicht genoemd, heeft na het voorgaande geen uitvoerige toelichting ⁸⁾).

Het tuchtrecht is voor de accountantsorganisatie een *middel* om haar doelstellingen te bereiken. Deze doelstellingen zijn: de ontwikkeling van het beroep (primaire) en de bevordering van de belangen harer leden (secundaire). Uit de nadere uitwerking van de tuchtregeling en uit de gevestigde jurisprudentie blijkt, dat het hoofddoel van het tuchtrecht van het N.I.v.A. de handhaving van het aanzien en de eer van de stand is. De tuchtrechter dient op de bres te staan voor alles wat de goede naam van de organisatie direct of indirect kan schaden.

Aan welke handelingen en gedragingen valt hierbij te denken? In de eerste plaats aan overtredingen van de interne rechtsorde door de leden. Daarnaast aan ernstige tekortkomingen van de leden in de beroepsuitoefening en aan het in strijd handelen met de goede trouw. In het algemeen zijn hier echter alle gedragingen in het geding, welke het aanzien van de stand der accountants kunnen schaden. Hiertoe behoren niet alleen de gedragingen van de accountant als zodanig. De tuchtrechter heeft de zgn. „fautes privées”, de gedragingen, welke niet in de hoedanigheid van accountant zijn verricht en dus buiten de eigenlijke beroepsuitoefening vallen.

⁵⁾ Zie hierover: Praeadvies-Röling - Handelingen Nederlandse Juristenvereniging, 1936.

⁶⁾ Taat, blz. 237.

⁷⁾ In deze beschouwing heb ik mij beperkt tot de tuchtregeling van het N.I.v.A. Aangezien de tuchtregeling van de V.A.G.A. in principe niet verschilt van die van het N.I.v.A., geldt een en ander in gelijke mate voor de V.A.G.A.

⁸⁾ Zie over het onderscheid tussen de begrippen tucht en toezicht: Mr. M. van Regteren Altena - „De tuchterspraak en het ontwerp wettelijke regeling van het accountantswezen”, M.A.B. 1939, blz. 146 e.v.

fening vallen, in bepaalde gevallen als strafwaardig aangemerkt. Dit betreft die gedragingen, welke de accountant hetzij in privé, hetzij in een andere qualiteit heeft verricht. Voor de gedragingen in het particuliere leven van de accountant geldt daarbij echter de beperking, dat deze een openbaar karakter moeten dragen, willen zij tuchtrechtelijk vervolgbaar zijn.

Met andere vertrouwensberoepen is het accountantsberoep in een zeer bijzondere positie geplaatst. Het kan zijn taak immers alleen naar behoren vervullen in het licht van het vertrouwen, hetwelk de organisatie als geheel en elk van haar leden afzonderlijk genieten. Met dit vertrouwen staat of valt de groep. In deze gedachtengang is het secundaire doel, de bescherming van de groepsgenoten individueel, van grote waarde. De individuele beroepsgenoot dient door de organisatie gevrijwaard te worden voor willekeur van buitenaf⁹⁾.

Er is wel eens gesteld, dat de bescherming van de maatschappij een van de doelstellingen van de tuchtrechtspraak behoort te zijn¹⁰⁾. De groep kan dit doel wezenlijk echter niet nastreven. Het tuchtrecht is immers van interne strekking. Bescherming van de maatschappij is een zaak van algemeen belang. Daartoe is uitsluitend de overheid geroepen. Naarmate een bepaalde groep dieper ingrijpt in het menselijk leven, krijgt de maatschappij meer belang bij een correcte levenswandel van deze groep en van haar leden. Eerst waar het algemeen belang een voorname, zo niet overheersende rol gaat spelen zal de overheid zich de regeling van de tucht in de beroepsgroep als geheel tot haar taak rekenen. Een dan tot stand gekomen wettelijk tuchtrecht reikt in dat geval echter over de grenzen van de particuliere organisatie heen en strekt zich tevens uit over die beroepsbeoefenaren, die om enigerlei reden niet (of niet meer) tot de organisatie behoren. Zulk een wettelijke tuchtregeling laat zelfs het interne tuchtrecht van de organisatie onverlet. Een voorbeeld daarvan is het medisch tuchtrecht¹¹⁾.

Een wettelijke regeling van het tuchtrecht in enige beroepsgroep vloeit dus nimmer voort uit gebrek aan waardering voor hetgeen door de particuliere organisatie is tot stand gebracht. Integendeel, het tuchtrecht van de groep heeft ongetwijfeld betekenis voor de maatschappij. Dit is dan te beschouwen als een *gevolg* van een goed functionerend tuchtrecht. In een recente publicatie over de N.I.v.A.-tuchtrechtspraak¹²⁾ wordt de bescherming van de maatschappij ook niet meer als doel genoemd, maar wordt gesproken van haar beschermende *werking* - indirect - jegens het maatschappelijk verkeer.

Als gezegd, aan het algemeen belang kan de organisatie niet raken. Dit zou haar op de zetel van de wetgever plaatsen¹³⁾.

⁹⁾ Over het belang en de betekenis van de bescherming van de individuele groepsleden: H. B. J. Sanders - „Tuchtrechtelijke mijmeringen”, M.A.B. 33e jaarg. no. 8, sept. 1959, blz. 335 e.v.

¹⁰⁾ Zie Mr. G. H. A. Grosheide - „Tuchtrecht in verenigingen”, De Accountant 1932, no. 5 (febr. 1932).

¹¹⁾ In de Memorie van Toelichting op de Medische Tuchtwet van 1928 wordt dit ook gemotiveerd: „De doelstellingen van de organisatie mikken niet rechtstreeks op het door de wetgever te beschermen belang. Voor de wetgever gaat het om het „salus aegri”; de standseer is voor hem secundair. In het kader van de volksgezondheid zijn hier gewichtige belangen van de samenleving in het geding. De macht van de particuliere organisatie is te beperkt om op den duur en toereikend te kunnen handhaven, wat als staatsbelang moet worden beschouwd”.

¹²⁾ Drs. I. Kleerekoper - „De betekenis van de tuchtrechtspraak voor belanghebbenden bij de accountantsarbeid”. Uit: De Accountant en het bedrijfsleven, Uitg. Ned. Mij. voor Nijverheid en Handel, Haarlem 1959.

¹³⁾ Zie ook: Mr. A. Th. E. Kastein - „Beschouwingen over de tuchtrechtspraak”, De Accountant 1952, no. 8, blz. 19.

Uit het voorgaande moge blijken welk een belangrijk doel het tuchtrecht in het accountantsberoep nastreeft. Het kan met recht een van de pijlers genoemd worden, waarop de organisatie steunt. Goede tuchtuitoefening en disciplinaire correctie van de leden zal een behoorlijke beroepsuitoefening stimuleren en ook het maatschappelijk aanzien van het gilde doen toenemen. Een steeds groeiend vertrouwen van de maatschappij, althans van derden-belanghebbenden, in het georganiseerde beroep zelve en in de individuele leden zal daarvan het gevolg zijn. Het genieten van een eervolle reputatie is voor het beroep een onmisbaar goed.